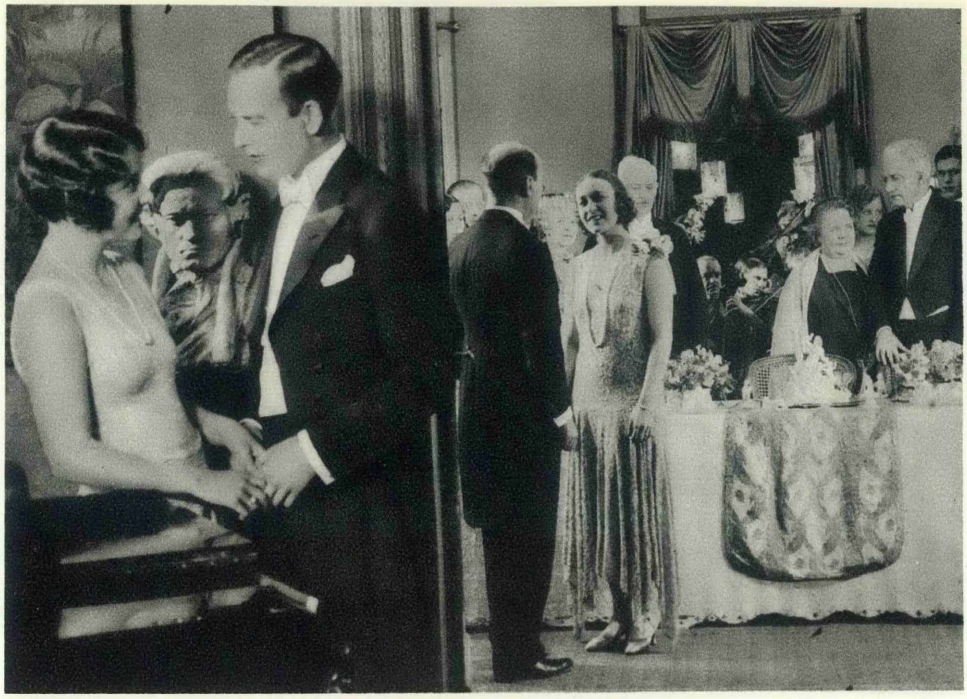
dium den 11. aug. 1930, och »När rosorna slå ut», en i Frankrike inspelad Paramountfilm med premiär på Olympia den 30. juli samma år. Den senare var alltså den första som framfördes, men brukar i allmänhet diskvalificeras på grund av sitt utländska ursprung. Även »För hennes skull» var emellertid så till vida utländsk, att regissören, Paul Merzbach, kom från Tyskland liksom vissa ljudtekniska experter, som medverkade vid inspelningen. För min del brukar jag därför icke tveka att ge den av Edvin Adolphson i Paris inspelade filmen företräde.

Einar Lauritzen.

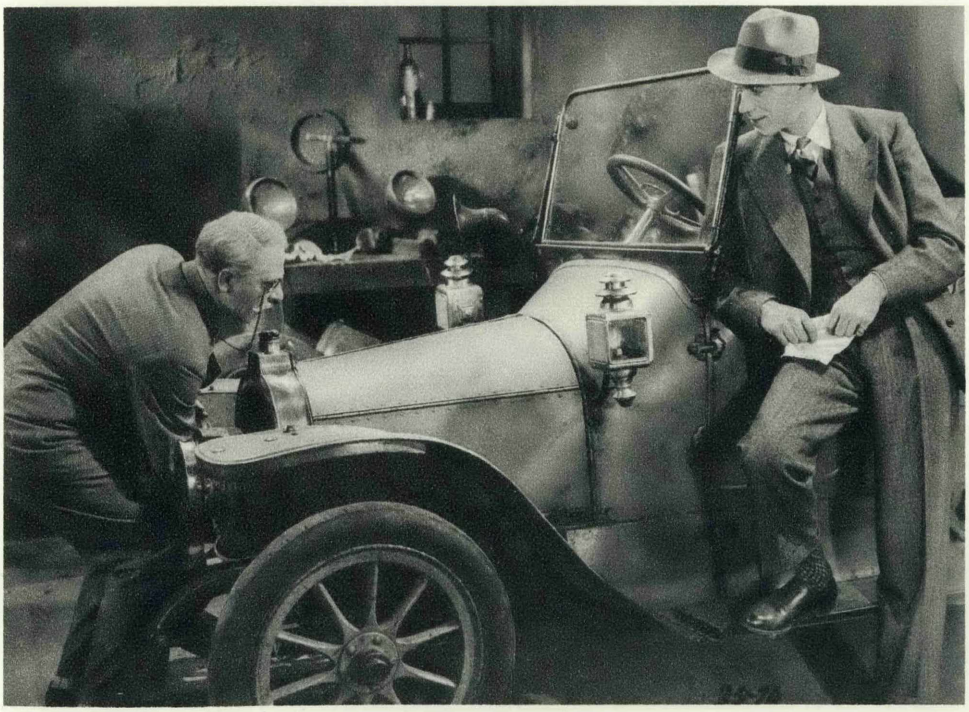
Teknik i Miniatyr.

I gammalegyptiska gravar har man funnit noggranna och väl utförda kopior i liten skala av husgeråd, verktyg, tekniska anordningar, ibland även hela scenerier med människor och djur, vilket allt av religiösa skäl fått följa den döde i graven. Idén att i modell eller i liten skala avbilda tekniska anordningar är således mycket gammal. Det möter inga större svårigheter att följa modellbyggnadsidéerna några tusen år genom tiderna fram till slutet av 1600-talet, då modellerna fingo den betydelsefulla uppgiften att vara hjälpmedel vid den tekniska undervisningen. Särskilt under 1700-talet blommade modellbyggnadskonsten, varom bland annat de stora modellsamlingarna i Tekniska Museet numera bära vittne. Även om skalmodeller icke längre spela samma roll som tidigare i undervisningen vid tekniska läroanstalter, så är intresset för att i liten skala avbilda maskiner och tekniska anordningar fortfarande mycket stort. Mest levande genom tiderna har byggandet av fartygsmodeller hållit sig. Det kan lätt konstateras i sjöfartsmuseer i alla länder. Fartygsmodellerna ha ofta varit sjömännens fritidssysselsättning, givit dem utlopp för verksamhetslust och också givit dem tillfälle att i modellen lägga ned något av den kärlek, med vilken de omfattat sitt fartyg i nöd och lust. Sedan flygtekniken tillkommit under de senaste årtiondena, har en livlig verksamhet inom modellflygbygget utvecklats, vilket helt säkert icke har varit utan sin direkt praktiska nytta för att göra den svenska ungdomen flygintresserad och flygkunnig.

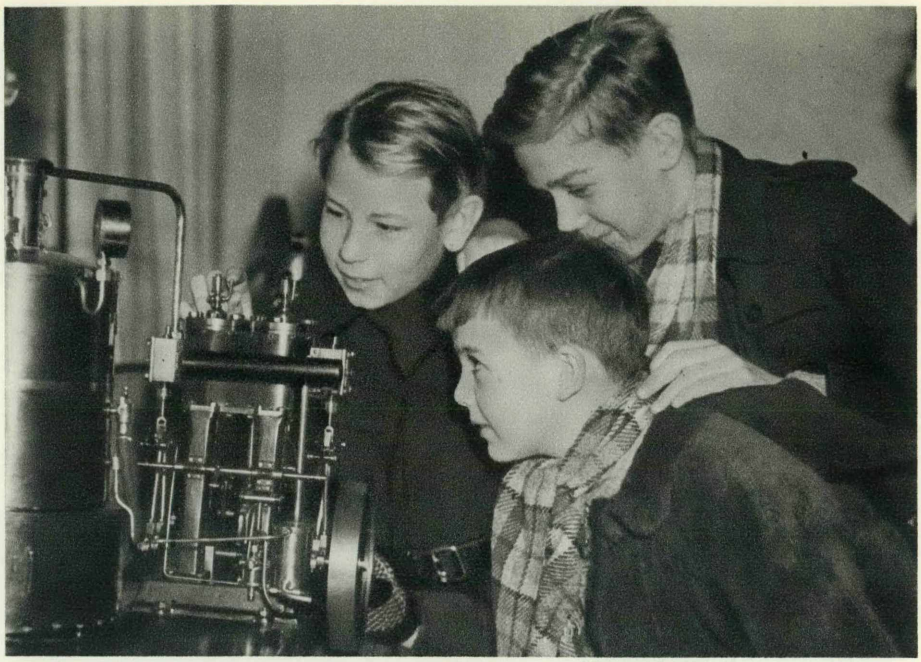
För att få en uppfattning om i vad mån även andra områden av tekniken voro föremål för modellbyggarnas intresse, inbjöd Tekniska Museet till en utställning »Teknik i Miniatyr», vilken i samarbete med Dagens Nyheter och Teknik för Alla avhölls i museets salar för tillfälliga utställningar januari—februari 1943. Framför allt genom Dagens Nyheter fick utställningen vad som behövdes, stor och god publicitet. Anslutningen från modellbyggarnas sida blev större än väntat och fler tekniska områden blevo representerade än utställningsledningen vågat hoppas på. I utställningens namn låg att man som utställningsföremål icke endast åsyftade exakta modeller i skala av tekniska föremål, utan att även självständiga konstruktioner kunde få förekomma, huvudsaken var att föremålen kunde hänföras till »miniatyr». Som särskilt eftersträvansvärt angavs i propositionerna att föremålen skulle kunna hållas i rörelse, t. ex. genom tryckluft, elektricitet eller på annat sätt. Ett viktigt villkor var också att föremålet skulle så långt det var möjligt ha tillverkats av utställaren själv och att han skulle vara amatör.

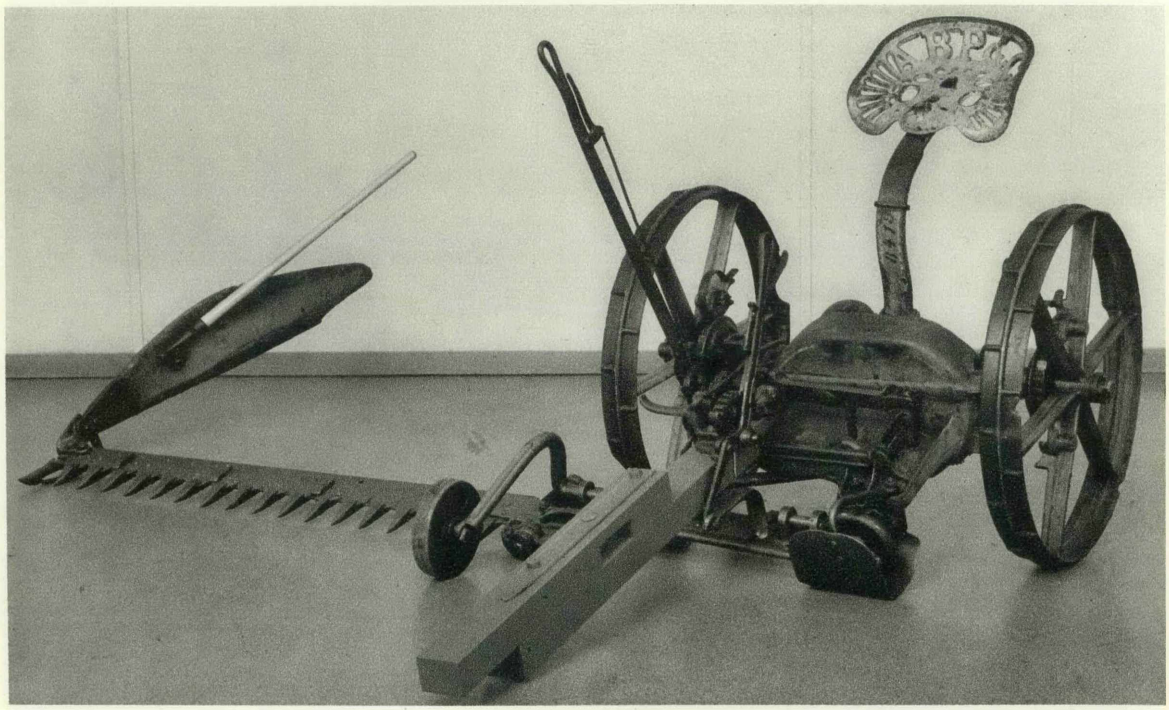
En scen ur »Säg det i toner», den första svenska ljudfilmen. Skådespelarna i förgrunden äro Elisabeth Frisk och Håkan Westergren. I bakgrunden synas bl. a. Jenny Hasselqvist, Stina Berg och Tore Svennberg.

Nils Wahlbom och Uno Henning i en scen ur »När rosorna slå ut», den första svenska talfilmen.

Många av modellerna och apparaterna på »Teknik i Miniatyr» år 1943 höllos igång med tillhjälp av en tryckluftanläggning och åskådarna kunde själva reglera driften. — Foto Dagens Nyheter.

Slåttermaskin för två dragare av Helge Palmcrantz' (1842, 1880) konstruktion, tillverkad vid AB Palmcrantz & Co. omkring 1885. Gåva till Tekniska Museet av Lantbrukare Joel Erlandsson, Rönninge. — T. M. 21 555.

Utställningen bjöd på många överraskningar. Det visade sig att det fanns intresse för miniatyrarbete av detta slag i alla åldrar och att de insända föremålen varierade från ytterst klumpiga försök, utförda med enkla verktyg eller andra hjälpmedel till mästerverk av miniatyrbyggnadsteknik, åstadkomna med utmärkta och dyrbara verktygs- och instrumentuppsättningar.

Alla i utställningen deltagande amatörers arbeten underkastades en granskning av en tävlingsjury, som vid sin bedömning tog hänsyn till de resurser, som stått modellbyggaren till buds för att bedömningen skulle bli rättvis inom de skilda tävlingsklasserna för olika tekniska områden och för olika åldrar.

Den prissumma som stod till förfogande delades i större och mindre anvisningar, vilka icke kunde förvandlas till kontanter, utan endast till verktyg och material hos järnhandlarna, som välvilligt lämnat sin medverkan. Det var utställningsledningens förhoppning att på så sätt kunna stimulera amatörerna till arbete, och att hjälpa dem som behövde hjälpas.

Om anslutningen sålunda var god och intresset stort från dem som deltogo i utställningen, så visade sig att intresset från allmänhetens sida överträffade även de högst ställda förväntningarna. Vissa dagar kunde icke ens alla museibesökarna tagas emot i utställningssalarna, utan många fingo vända utan att ha sett utställningen. Salarna kunde nämligen icke taga emot mer än ca 5.000 personer per dag.

För utställningsledningen var den frågan naturlig: vad är det som drar en sådan publiktillströmning till en utställning av så liten omfattning som Teknik i Miniatyr? Att ge ett fullt säkert svar är icke lätt. Ett försök skall dock göras. Svenska folket är intresserat av tekniska ting och vill se apparater och maskiner i rörelse och helst även, hur dessa se ut inuti och hur de fungera. Det är lättare att förstå en maskin — som i full skala är svår att överblicka — när den är gjord i gripbar form och håller sig inom ögats synfält. Alla önska sysselsättning för sina händer under fritidsstunderna, men komma sig kanske inte för att bygga modeller, snickra eller överhuvud taget själv skapa något. De bese därför gärna och kanske med ett stänk av avund, vad mera företagsamma människor åstadkommit under innehållsrika och varför inte lyckliga timmar som avkoppling från annat arbete. Även hos den äldste finnes pojksinnet kvar och ingen är för gammal eller för ung för att icke kunna lära sig något tekniskt nytt, eller åtminstone försöka att göra det.

Utställningen anslöt sig på ett lyckligt sätt till Tekniska Museets innehåll och samlingar och de besökare torde ha varit lätt räknade, som icke fortsatte från Teknik i Miniatyr till museets maskinhall med dess stora originalmaskiner. En museiutställning, som på fyra veckor har över 40.000 besökare, hör till sällsyntheterna, och den kan icke ha varit utan en positiv verkan. Om den har kunnat stimulera till skapande fritidssysselsättning för gammal och ung, har därmed vunnits ett av de två mål som satts upp. Det andra, att utställningen skulle öka kunskapen om och intresset för museets teknisk-historiska samlingar, det har nåtts i full utsträckning. Dock måste ihågkommas att denna utställning var ett första experiment. Ett upprepande kommer att äga rum, förmodligen i en något annan form, för att om möjligt öka utbytet såväl för deltagarna som